

Mysteriet Greby – Bohusläns största gravfält och tidig handelsplats

Varför finns det över 220 gravar på Greby? Ett gravfält med dateringar från tidig järnålder, med ett spann av cirka fyra århundraden. Normalt brukar det byggas cirka fem gravar per århundrade vid en järnåldersgård. Om det varit en stor, betydande gård kanske tio per århundrade. Det borde därför finnas högst 40 gravar på Greby. Så *varför så många gravar?*

I Statens Historiska museums samlingar finns två betalringar i guld som hittats i närheten av gravfältet på 1800-talet. Det fick mig att haja till! Betalringar användes knappast av vanligt folk utan av människor som bedrev handel. Att man hittat två i samband med dikesgrävning var också udda. Betalringar hittas oftast i rika gravar och inte som lösfynd. Skulle detta kunna tyda på en handelsplats vid Greby? När vi tänker på handelsplatser så är de ofta vikingatida, som Birka, Hedeby, Kaupang. Men någon vikingatid fanns det inga indikationer på vid Greby.

Däremot vet vi att man även under vikingatid föredrog att undvika öppet hav om man kunde. Strax norr om Greby ligger Tjurpannan, fortsatt en av de svåraste passagerna längs hela västkusten. Den kunde undvikas genom passagen vid Edsviken över till Sämsfjorden, eller genom en handelsplats vid Greby. Men, mycket tydde ju på att Greby var aktivt tidigare än vikingatid. De elva gravar som undersöktes 1873 har samtliga daterats till 300–400 e.Kr., långt tidigare än vikingatid (800–1050 e.Kr.). Såpass tidiga handelsplatser finns bara ett fåtal kända i Skandinavien. En av dem är Lundeborg på Fyn som var aktiv från 200-talet till vikingatid men med tyngdpunkt på 300-talet precis som Greby. Varför skulle det inte finnas flera platser som Lundeborg? Tanumsområdet har ju en enormt rik bronsålder, detta bör rimligen ha fortsatt in i järnålder.

De plöjda åkrarna mitt emot gravfältet har visat sig innehålla många förhistoriska keramikskärvor. Fynd från granntomten till bensinstationen på 1870-talet tydde på en omfattande boplats. Därför är området registrerat som boplatssområde och måste undersökas arkeologiskt i samband med exploateringar. Undersökningarna vid Plåtslageritomten 2013–2015 visade att flera anläggningar har med smide och hantverk att göra. Något som ofta bedrevs invid handelsplatser och i handelsstäder.

Kulturlandskapets forskningsprojekt vid Greby har därför inriktat sig på att försöka utröna storleken och karaktären på aktiviteterna. Några av projektets tillvägagångssätt och resultat kan du nu läsa om i denna kalender.

Kristina Bengtsson

Läs mer om projektet på Kulturlandskapets hemsida:

www.kulturland.se/portfolio/greby-handelsplats